

EKOESTETIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK
AHAMIYATI

Farg'ona Davlat universiteti
Pedagogika va psixologiya fakulteti
Maktabgacha ta'lim kafedrası
Ashurova Oygul Anvarjonovna

Annotatsiya: Maqolada hozirgi kunda dolzarb bo'lgan muammo aniqlandi, ya'ni "pedagogning ekologik madaniyati" tushunchasi va maktabgacha ta'lim muassasalarining bo'lajak pedagoglarning ekologik madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik sharoitlar, tavsif va metodologiya ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Ekologiya, estetika, pedagoglarning ekologik madaniyati, maktabgacha ta'lim, pedagogik sharoitlar, ekologik madaniyatni rivojlantirish, metodologiya.

Bugungi kunda tabiyatga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishga doir dunyoqarashni shakllantirish masalalari dolzarblashib bormoqda. Bunday vaziyatda qonuniy mexanizmlarni mukammalashtirish bilan birga ijtimoiy ongda tabiatga axloqiy va estetik munosabatni shakllantirish va shu asosida ekoestetik madaniyatni rivojlantirish zarurati ham ta'lim-tarbiya oldidagi muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Uzluksiz ta'lim tizimida ekoestetik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik tizimini yaratish maktabgacha ta'limdan boshlanishi, tabiatga muhabbat bilan munosabatda bo'lish tafakkurini bolalikdanoq shakllantirish samaradorligi maktabgacha ta'limda tabiatga estetik munosabatini shakllantirishga qaratilgan tarbiyaviy metodikani shakllantirish ehtiyojini yuzaga chiqarmoqda. Buning uchun esa, avvalo, maktabgacha ta'lim tarbiyachilarida ekoestetik madaniyatni rivojlantirish va shu orqali ular tarbiya beruvchi bolalarga tabiat bilan munosabatda estetik ulug'vorlikni namoyon qilishga o'rgatish mumkinligi kelib chiqmoqda.

Mazkur ma'lumotda ekoestetik madaniyatning mazmun-mohiyati, konseptual asoslarini tahlil qilish maqsad qilingan. Shuning uchun ham, avvalo, ekoestetik tarbiya, ekoestetik ta'lim va ekoestetik madaniyat tushunchalarini birma-bir ko'rib chiqamiz.

Tabiatni e'zozlash, atrof-muhitni muhofaza etish haqidagi yo'l-yo'riqlar ajdodlar-mizdan asrlar osha ma'naviy meros sifatida ilhom manbai bo'lib kelgan. Tabiatga mehr odam dunyoga kelgan paytidan, go'daklik chog'idan boshlab uning qalbiga singa boshlay-di. Tabiatga mehri kuchli bo'lgan odamning el-ulusga, Vatanga bo'lgan mehr-muhabbati ham yuksak bo'ladi. Ta'lim-tarbiyada, ayniqsa, ta'biatni e'zozlash haqidagi sharqona, O'zbekistonda ta'lim-tarbiyada hikmat ko'p. Buning uchun eng avval kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni ekologik jihatdan ma'naviyatli yoshlar qilib tarbiyalashimiz lozim.

Ekoestetik madaniyat ekologiya va estetika tushunchalarining birlashuvi natijasida shakllangan tushuncha bo'lib, u ekologik bilimlar va estetik tarbiya asosida shallangan madaniy bilim va ko'nikmalarga nisbatan ishlatiladi.

Ekologiya – tirik organizmlar o'zaro va ularni yashash muhiti bilan bo'ladigan munosabati haqidagi fan, deb yuritiladi. Bu ma'no uning grekcha atamasidan kelib chiqqan tarzda ifoda etilgan. Chunki grekchada «oikos» - uy, yashash joyi, yashash muhiti, yashash makoni «logos» - ta'limot, ya'ni organizmlarning yashash makoni haqidagi ta'limot, degan ma'noni anglatadi. Bu holatda, «Biologiya» fanidan farqli ravishda, birlamchi tadqiqot e'tibori organizmlarga emas aynan yashash makoniga qaratiladi. Avvalliga ekologlar makonni tabiatdan qidirib topadilar, so'ngra, undagi organizmlar va ularni ushbu makon bilan bo'ladigan o'zaro aloqadorlik qonuniyatlarini qidiradilar. Biologlar esa, avvalam bor, organizmlarni topadilar, ularni har tomonlama tadqiq etadilar, so'ngra ularni atrof muhiti o'rtasidagi bog'liqlikni qidiradilar.

«Estetika» atamasi his qilish», «sezish», «his etiladigan» singari ma'nolarni anglatuvchi yunoncha aisthetikos – «oyestetikos» so'zidan «estetika» (olmoncha «yestetik» – «eshtetik») iborasi kelib chiqqan bo'lib. U nafosat, did, go'zallik, xunuklik, ulug'vorlik, tubanlik, fojaviylik, kulgililik, mo'jizaviylik, hayolilik singari kategoriyalar bilan ish ko'radi. Ular orasida nafosat tushunchasi alohida o'rin egallaydi. U bir tomondan, estetik anglashning barcha jihatlarini (estetik hissiyot, estetik zavq, estetik did, estetik muhokama va boshqalar), ikkinchi tomondan, estetik xususiyatlarni — amaldagi go'zallik, ulug'vorlik, fojaviylik, kulgililik va h.k. jihatlarini o'z ichiga oladi.

Turli xil ta'riflarni taqqoslab, biz maktabgacha ta'lim muassasasi o'qituvchisining ekologik madaniyati uning shaxsiyatining keng integrativ xususiyati sifatida ko'rib chiqilishi kerakligini, bundan tashqari zarur ekologik bilimlarning shakllanishini, hissiy va qiymat munosabatlarini, ekologik fikrlashni rivojlantirishni, unga imkon beradigan kasbiy ko'nikma va ko'nikmalarni egallashning yetarli darajasini aks ettirishi kerak degan xulosaga keldik. Maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik jihatdan samarali tarbiyalash va ular bilan tabiatni muhofaza qilish faoliyatida faol ishtirok etish. Kelajakdagi maktabgacha ta'lim muassasalarining ekologik madaniyatini rivojlantirish jarayoni o'ziga xos xususiyatlarga ega deb hisoblaymiz:

- 1) o'qituvchi nafaqat tabiat to'g'risida tizimli ilmiy bilimlarga ega bo'lishi, balki ekologik va pedagogik bilimlarning yuqori darajasiga ega bo'lishi kerak;
- 2) tabiatshunoslik bilimlari gumanitar fanlar bilan birlashtirilishi kerak;
- 3) pedagog tabiatga, odamlarga shakllangan hissiy va qiymat munosabatlarini, atrof - muhit holati uchun javobgarlikni, buzilgan muvozanatni shakllantirishga tayyorlikni, o'z-o'zini cheklash qobiliyatini, qonunni bajarishda intizomni farqlashi kerak;
- 4)uning ekologik madaniyati bolalar bilan ishlashda to'g'ri texnologik, konstruktiv echimlarni qabul qilishda namoyon bo'lishi kerak.

Maktabgacha ta'lim muassasasining bo'lajak o'qituvchilari uchun ekologik ta'limning asosiy maqsadi maktabgacha ta'lim fakulteti talabalarining kasbiy ta'lim jarayonida ekologik madaniyatini rivojlantirishdir. Bizning tahlilimiz shuni ko'rsatdiki, an'anaviy sharoitda Farg'ona davlat universitetida biz o'rgangan ushbu fakultet talabalarining yarmidan ko'pi (56%) ekologik madaniyatning past darajasiga ega va atigi 18,11% yuqori darajaga ko'tarilgan aniqlandi.

Bu bizni ko'rib chiqilayotgan jarayonni mukammallashtirishga qaratilgan yangi shartlarni izlashga undadi. Biz olib borgan nazariy tahlil bizni universitetda maktabgacha

ta'lim tizimining kelajakdagi o'qituvchilarining ekologik madaniyatini rivojlantirish, birinchi navbatda, quyidagi pedagogik sharoitlarni amalga oshirish orqali mumkin degan xulosaga olib keladi:

1) talabalarning dunyoga hissiy-qiyamat munosabatini rivojlantirish tug'ilish ularning ekotsentrik ongining asosi sifatida;

2) talabalarni kasbiy tayyorgarlik bosqichlarida ekologik yo'naltirilgan faoliyatning har xil turlariga faol kiritish.

Birinchi shartning kiritilishi ekologik madaniyat ko'p qirrali hodisani keltirib chiqarishi bilan bog'liq bo'lib, unda dunyo bilan munosabatlar talaba uchun shaxsiy ahamiyatga ega bo'ladi.

Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining ekoestetik madaniyati bolalarni tabiatni sevishga o'rgata olish, tabiatni asrab avaylash, uni go'zallashtirishga qaratilgan faoliyatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. От рождения до школы. Типовая образовательная программа дошкольного образования/ сост. Арутюнян Л.Н., Сипачева Е.В., Губанова Н.В. ; ДИППО. – Донецк: Истоки, 2015

2. Ashurova, O. A. (2021). AESTHETIC EDUCATION AS A FACTOR OF PROFESSIONAL TRAINING OF PRESCHOOL TEACHERS IN A PEDAGOGICAL UNIVERSITY. *Theoretical & Applied Science*, (5), 425-427.

3. Ashurova, O. (2021). Analysis of foreign experience on the development of eco-aesthetic culture of future preschool education specialists. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(10), 1478-1484.

4. Ashurova, O. A. (2021). SOCIO-HISTORICAL TRADITIONS OF DEVELOPMENT OF ECOESTHETIC CULTURE OF PRESCHOOL EDUCATIONAL PROFESSIONALS. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 2(05), 46-52.

5. Ashurova, O. (2021, December). THE IMPORTANCE OF AESTHETICITY OF ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS AND CULTURE IN THE ACTIVITIES OF PRESCHOOL EDUCATIONAL PROFESSIONALS. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 88-90).

6. Anvarjonovna, A. O. (2021). Factors for the Development of Ecoesthetic Culture of Future Preschool Educational Professionals. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 2(5), 162-164.

7. Anvarjonovna, A. O. (2021, December). Methodological Foundations for Development of Aesthetic Culture Teacher of Preschool Education. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES* (Vol. 2, pp. 254-258).

8. Anvarjonovna, A. O. (2021, December). Methodological Foundations for Development of Aesthetic Culture Teacher of Preschool Education. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES* (Vol. 2, pp. 254-258).

9. Anvarjonovna, A. O. (2021). AESTHETIC CULTURE OF THE EDUCATOR. In Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences (pp. 253-255).
10. Anvarjonovna, A. O. (2021, December). Methodological Foundations for Development of Aesthetic Culture Teacher of Preschool Education. In international conference on multidisciplinary research and innovative technologies (Vol. 2, pp. 254-258).
11. Anvarjonovna, A. O. (2021). Innovational Pedagogical Components Of Forming Eco-Aesthetic Attitude To Nature In Preschool Children. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 12(4).
12. Anvarjonovna, A. O. (2021). Innovational Pedagogical Components Of Forming Eco-Aesthetic Attitude To Nature In Preschool Children. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 12(4).
13. Anvarjonovna, A. O. (2021). Technology for the Development of Eco-Aesthetic Culture of Future Preschool Education Professionals. American Journal of Social and Humanitarian Research, 2(9), 15-19.
14. Ашурова, О., & Юсупжонова, М. (2022). БЎЛАЖАК МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ МУТАХАССИСЛАРИНИНГ ЭКОЭСТЕТИК МАДАНИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МАВЖУД ҲОЛАТИ. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(Special Issue 4), 105-111.
15. Anvarjonovna, A. O. (2022). Modern Form Methods and Tools for the Development of Ecoequal Culture of Future Preschool Specialists. Web of Scholars: Multidimensional Research Journal, 1(6), 46-50.
16. Anvarjonovna, A. O. (2022). Modern Form Methods and Tools for the Development of Ecoequal Culture of Future Preschool Specialists. Web of Scholars: Multidimensional Research Journal, 1(6), 46-50.
17. Anvarjonovna, O. A. (2022). ECO AESTHETIC EDUCATION OF FUTURE SPECIALISTS OF PRESCHOOL EDUCATION ARTICLE IN THE MAGAZINE FOR STUDENTS. ResearchJet Journal of Analysis and Inventions, 3(12), 152-161.
18. Ashurova, A. O. (2023). THEORETICAL AND METHODOLOGICAL GROUNDS FORMATION OF ECOLOGICAL COMPETENCE OF KINDERGARTEN FUTURE SPECIALISTS. Conferencea, 134-140.
19. Anvarjonovna, A. O. (2022). TECHNOLOGY OF DEVELOPMENT OF ECOESTHETIC CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(11), 7-12.